

межа для покарань може стати несправедливою, коли особа вчинила кілька тяжких або особливо тяжких злочинів, а максимальне покарання обмежене 15 чи 25 роками.

Також цікавою для імплементації в законодавство України є норма ст. 92 КК Іспанії, за якою засудженим, яким вповнилося або вповниться протягом строку покарання сімдесят років, якщо є всі підстави, за винятком відбуття 3/4 або 2/3 строку покарання, може бути призначено умовно-дострокове звільнення. При цьому умовне звільнення також призначається, якщо особа лікується від важких хвороб, що завдають їй тяжкі страждання.

Отже, далеко не весь зарубіжний досвід у галузі кримінального права треба запозичувати. Слід ретельно досліджувати положення кримінального законодавства розвинутих країн, аналізувати їх з точки зору їх можливої адаптації до національних особливостей, а лише потім, за наявності підстав, упроваджувати у законодавство України.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, доц. І. О. Зінченко

М. В. В'юник, аспірант,
*Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВИВЧЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ПОКАРАНЬ

Однією з найважливіших умов забезпечення належного рівня протидії злочинності є оновлення та вдосконалення кримінально-правових заходів щодо цього. Серед них одне з основних місць належить інституту кримінального покарання. Забезпечити його дієвість можливо серед іншого лише за умови неухильності дотримання принципу індивідуалізації при призначенні покарання.

Під індивідуалізацією покарання, як правило, розуміють визначення та призначення конкретного виду та розміру покарання особі, визнаній винною у вчиненні того чи іншого злочину, на підставі чинного кримінального закону з урахуванням характеру і ступеня суспільної небезпечності скоєного злочину, особи винного в момент і після вчинення злочину, обтяжуючих та пом'якшуючих обставин. Як результат – призначене покарання повинне бути достатнім за своїм кримінально-виховним потенціалом та максимально сприяти виправленню і перевихованню злочинця, а також попередити вчинення нових злочинів як самими засудженими, так й іншими особами.

Таким чином, індивідуалізація покарання передбачає, з одного боку, призначення справедливого покарання, пропорційного тяжкості вчиненого злочину і суспільній небезпеці особи винного, а з другого – визначення заходів кримінально-правового впливу, які б максимально сприяли досягненню цілей покарання.

Однак останніми роками спостерігається стабільне динамічне зростання кількості осіб, які повторно вчиняють умисні злочини, а в літературі почала вкорінюватися термінологія, не притаманна новому кримінальному законодавству України: «професійна злочинність», «особливо небезпечний рецидивіст» тощо.

За даними офіційного сайту МВС України середній показник відсотку рецидиву за останні п'ять років становить близько 46,5%. У цілому – більш ніж 78 % осіб, які раніше були засуджені за вчинення умисних злочинів, знову вчиняють новий умисний злочин по спливу двох років з моменту першої судимості. Таким чином, можна висунути гіпотезу про те, що існуюча система покарань, передбачена ст. 51 Кримінальним кодексом України (далі – КК), на сучасному етапі розвитку українського суспільства не може належним чином забезпечити досягнення цілей, які відповідно до ч. 2 ст. 50 КК ставляться перед покаранням. При цьому зрозуміло, що на ефективність покарання впливає велика кількість чинників, у тому числі умови відбування чи виконання покарання, професійність кадрового складу Державної пенітенціарної служби України

та КВІ, якість процесу ресоціалізації осіб, однак базовими є саме конкретні міри покарання, що призначаються особам, які вчинили злочини.

Зважаючи на сказане, бачимо, що покарання як головний засіб протидії злочинності не виконує належним чином соціальних функцій і цілей, які на нього покладені законом.

Вважаємо, що основна проблема цього полягає в тому, що існуюча система покарань є занадто «загальною» або, іншими словами, недостатньо диференційованою в плані призначення покарань певному колу осіб. Проаналізувавши санкції статей різних розділів Особливої частини КК, можна дійти висновку, що за злочини, вчинені суб'єктами, які наділені різними обов'язковими додатковими ознаками, тобто спеціальними суб'єктами, в санкціях статей передбачено одні й ті ж види покарань, які різняться лише за своїм розміром.

Таким чином, призначаючи покарання різним категоріям осіб, суд може індивідуалізувати покарання з урахуванням усіх обставин вчиненого злочину та особи винного лише на рівні вибору розміру конкретного покарання. Очевидно, що така індивідуалізація покарань не є достатньою для індивідуально-попереджувальної дії покарання та для досягнення цілей, які перед ним стоять.

Диференціація ж існуючої системи покарань шляхом збільшення кількості спеціальних видів покарань, які можуть призначатися виключному колу осіб з урахуванням додаткових ознак, що надають їм статус спеціального суб'єкта злочину, дозволить індивідуалізувати покарання на рівні самої системи покарань.

Одним із варіантів диференціації самої системи спеціальних видів покарань є виділення в окремі підсистеми покарань, що можуть застосовуватися до конкретного кола осіб. Першим кроком у виокремленні таких підсистем є підсистема покарань, що можуть застосовуватись до неповнолітніх осіб, які вчинили злочин. Однак і вона потребує певних змін.

Дослідження з подальшим упровадженням у кримінальне законодавство спеціальних покарань чи систем спеціальних покарань сприятиме більш раціональному впливу на осіб, які

вчинили злочини, із застосуванням мінімального розміру кримінально-виховного впливу та буде гарантією застосування покарання у відповідності з його цільовим призначенням.

*Науковий керівник – канд. юрид. наук, проф.
Ю. А. Пономаренко*

**К. А. Новікова, аспірантка,
Науково-дослідний інститут
вивчення проблем злочинності
ім. академіка В. В. Сташиса
НАПрН України**

ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ РОЗТАШУВАННЯ ВИДІВ ПОКАРАНЬ У СИСТЕМІ

В науці часто виникають питання стосовно місця того чи іншого покарання у системі покарань. Не вдаючись до поглибленого вивчення загальних питань системності, будемо виходити з того, що система становить собою дещо цілісне, що представляє єдність закономірно розташованих і таких, що знаходяться у взаємному зв'язку, частин. Таке уявлення про систему в цілому дає підстави підтримати Ю. А. Пономаренка у розумінні системи покарань як визначеної кримінальним законом узгодженої і упорядкованої закритої множини видів покарань, що є підставою для пеналізації окремих злочинів.

Для того щоб законодавець міг визначити місце будь-якого покарання в системі, в найбільш ідеальному варіанті наука кримінального права має виробити критерії, які будуть покладені в основу побудови цієї системи. Так, пропозиції стосовно таких критеріїв вже з'являлись. У роботах В. І. Тютюгіна та В. О. Попраса таким критерієм є порівняльна суворість покарання, що видається нам влучним, але не повною мірою достатнім. На нашу думку, критеріїв має бути, принаймні, два: порів-